

De Border Collie, Australian Shepherd en Australian Cattle Dog. Achtergrond en ontstaan van hun gedrag.

Elian Hattinga van 't Sant

Dit keer drie herdershondenrassen van drie verschillende continenten. Drie - ja, u leest het goed - want de Australian Shepherd is een Amerikaan en geen Australiër. En het grappige is dat – ondanks dat men de Aussie pas na de tweede Wereldoorlog als rashond is gaan fokken - niemand schijnt te weten hoe hij precies aan zijn Australische naam is gekomen.

Bouw

Uiterlijk lijken de Border Collie en de Australian Shepherd op het eerste gezicht nogal op elkaar. Maar wie goed kijkt, ziet dat ze qua bouw totaal verschillen. De Aussie is een vrij stevige, wat vierkantere hond die de langgerekte soepelheid van de Border mist. Genetisch staat de Aussie volgens het onderzoek van Parker (2012) dan ook dichterbij de Schotse Collie en de Shetland Sheepdog dan bij de Border Collie. De Aussie mist ook het voor de Border Collie zo typische *eye* en het bijbehorende (sluip)gedrag. De verklaring voor dit verschil ligt in de ecologische en sociaal-economische omstandigheden waaronder de rassen tot bloei kwamen.

Wol

Al in de middeleeuwen vormde de wolhandel de ruggegraat van de Britse economie. Tot op heden zit de voorzitter van het Britse Hogerhuis op de ‘wolzak’, letterlijk een vierkante zak gevuld met wol, die de herinnering aan Englands ooit voornaamste bron van inkomsten levend houdt. Het landschap van Noord-Engeland, Wales en Schotland met enorme uitgestrekte *moorlands* en heidevelden leende zich uitstekend voor de schapenteelt. Er viel zoveel geld mee te verdienen dat dit tussen globaal 1750 en 1850 leidde tot de zogenaamde *Highland Clearances*, een zwarte bladzijde uit de Schotse geschiedenis. Rijke landeigenaren, zoals de hertog van Sutherland, verdreven kleine boeren van hun (bebouwde) land om het als schapenland in gebruik te kunnen nemen. Huizen werden in brand gestoken en bewoners gedwongen te vertrekken. Hele dorpen verdwenen van de kaart en het landschap veranderde er definitief door.

Halfwilde schapen

Op de Britse eilanden kwamen in de 19^e eeuw geen grote roofdieren meer voor. Beren waren al in de 10^e eeuw verdwenen. De ooit florerende wolvenpopulatie was intensief bejaagd en was waarschijnlijk al in de 17^e eeuw effectief uitgeroeid.

Omdat in grote gebieden in Schotland en het noorden van Engeland de schapen van dezelfde grootgrondbezitter waren, ze geweid werden in gebieden met heel weinig bewoning en omdat de schapen geen risico liepen om het slachtoffer te worden van grote roofdieren, bestond er geen noodzaak om ze intensief te hoeden. Ze liepen het hele jaar door vrij rond in de heuvels over de *moors* in een halfwilde staat en werden alleen als dat noodzakelijk was, bijgedreven. Dat betekende dat deze geharde schapen niet erg gewend waren aan mensen of honden. Ze sloegen dus bij benadering door mensen of honden al op grote afstand op de vlucht.

Balance

Veel van het herdershondenwerk bestond dan ook uit het verzamelen van de schapen die her en der in de heuvels rondliepen en deze naar de herder toe drijven. Het vroeg om collies – collie is het Schotse woord voor herdershond – die, gezien de grote vluchtafstand, op een vrij grote afstand van de schapen konden werken. Ze moesten daarom ook snel zijn en alert reageren. Bovendien moesten ze min of meer al uit zichzelf een goede *balance* hebben. Dat wil zeggen dat ze de juiste afstand tot de schapen aan moesten houden om die beheerst op te kunnen drijven. Bij een te grote afstand kwamen schapen niet in beweging, bij een te kleine gingen ze ongecontroleerd rennen. Uiteraard mochten de schapen – kostbaar bezit – op geen enkele wijze gewond raken door toedoen van de hond. Het vroeg dus ook een grote mate van zelfbeheersing van de hond. Er werd dan ook scherp geselecteerd op *balance*. Met honden die zich op de schapen stortten, uit hun bol gingen en/of steeds wild en onbeheerst in het rond beten, werden korte metten gemaakt. Ze werden dezelfde dag nog doodgeschoten.

Biddable

Hoewel *balance* door selectie dus een soort ‘natuurlijke’ eigenschap is geworden, waarover alle herdershonden – ook continentale – in zekere mate beschikken, deden de collies echt niet uit zichzelf alles wat een herder van ze verlangde. Collies moesten dus ook goed trainbaar zijn en onmiddellijk de aanwijzingen van de herders opvolgen. Zeker voor de Engelse en Schotse collies die in het open moorland op grote afstand van de herder werkten – op honderden meters, soms zelfs aan de overkant van een dal - was het belangrijk dat ze *biddable* waren: bereid om onmiddellijk en braaf instructies te accepteren en op te volgen. Het totale eisenpakket leverde op den duur dan ook passievolle, maar zachtaardige honden op.

Eye

De Border Collie heeft vergeleken met andere herdershonden echter nog een opvallend extraatje: (*strong*) *eye*. *Eye* wil zeggen dat de hond de schapen in een lage of sluipende houding nadert met zijn blik sterk gefixeerd op een schaap of groepje schapen, waarbij hij heel precies met *balance* reageert op de schapen in situaties waarin een kleine beweging al teveel kan zijn. Honden met een goed *eye* weten precies de kritieke afstand te bewaren om de schapen niet in paniek alle kanten op te laten rennen, maar toch in de aangewezen richting te drijven. Ze bewegen in nauw gedoseerd tempo in de richting van de schapen, zigzaggend of in een rechte lijn.

Jachtpatroon

Het gedrag dat je ziet bij een collie met *strong eye* is een sterk uitvergroot onderdeel van normaal jachtgedrag: het selecteren en besluipen van een prooi. Immers om een prooi dicht genoeg te kunnen naderen om hem te vangen, zul je dat zo onopvallend mogelijk moeten doen. Roofdieren stoppen dan ook uit zichzelf met bewegen als ze denken opgemerkt te worden voordat ze binnen ‘schootsafstand’ komen.

In het natuurlijke jachtpatroon van honden en wolven is het besluipen van de prooi helemaal niet zo prominent aanwezig. Coppinger & Coppinger (2001) hebben er echter op gewezen dat zich tengevolge van functionele selectie bij veel hondenrassen wijzigingen in het jachtpatroon hebben voorgedaan, waarbij soms stukjes zijn verdwenen - zoals de neiging om de prooi te doden of op te eten – terwijl andere stukjes veel meer nadruk hebben gekregen. Bij de Border Collie is het selecteren, stalken en achternazitten van de prooi abnormaal sterk

uitvergroot, terwijl de neiging om de prooi te pakken, dood te bijten en op te eten (vrijwel) is verdwenen.

Trials

Om goed als herdershond te functioneren is *strong eye* echter helemaal geen absoluut vereiste. Een collie kan ook *balance* hebben zonder *eye*. Er zijn dan ook maar weinig aanwijzingen dat de Engelse en Schotse collies voor de 19^e eeuw ook een echt duidelijk (*strong*) *eye* hadden.

Het typische Border Collie gedrag is dan ook niet zozeer gegroeid vanuit de dagelijkse praktijk van het schapenwerk. In de tweede helft van de 19^e eeuw was er in Engeland bij de Engelse adel en *gentry* een mode ontstaan om wedstrijden te organiseren waar honden met elkaar werden vergeleken. Dat waren aanvankelijk vooral schoonheidswedstrijden. Maar ook op werkgebied begon men wedstrijden te organiseren om uit te maken welke hond het beste was. In 1866 werd de eerste *Gundog Trial*, een veldwedstrijd voor jachthonden, gehouden. In 1873 werd de eerste officiële *Sheepdog Trial* georganiseerd, in Wales. Net als de schoonheidswedstrijden - de *Dog Shows* - werden de *trials* binnen de kortste keren enorm populair en verspreidde deze mode zich snel binnen en buiten Engeland. In 1880 werd bijvoorbeeld al de eerste *Sheepdog Trial* in Amerika gehouden.

Old Hemp

Op de *trials* deden bepaalde zwart/witte collies uit de grensstreek tussen Engeland en Schotland met relatief veel *eye* het bijzonder goed. Deze honden hadden ook wat slappere gewrichtsbanden zodat ze goed konden sluipen. Gestimuleerd door de eer en status die het winnen van een *trial* gaf, werden deze eigenschappen door sommige fokkers gecultiveerd. En het succes dat dit weer opleverde, maakte dat enkele succesvolle *strong-eyed* collies de gelegenheid kregen om veel nageslacht te produceren.

Zo stammen vrijwel alle Border Collies af van Old Hemp, een hond met ideale eigenschappen om in de praktijk en vooral bij de *trials* heel goed te presteren. Old Hemp heeft in het laatste decennium van de 19^e eeuw voor zeker 200 nakomelingen gezorgd, wat een enorm aantal was, zeker in die tijd. Deze collies werden kort na de Eerste Wereldoorlog Border Collies genoemd om ze te onderscheiden van de Schotse Collies die meer en meer als showhond werden gefokt.

International Sheep Dog Society

De populariteit van de schoonheidswedstrijden had er namelijk in de tussentijd voor gezorgd dat de grote groep collies die in de 19^e eeuw het werk deden, al naar gelang hun uiterlijk en vachtsoort in verschillende 'rassen' waren opgesplitst en volgens een rasstandaard werden gefokt. Het werd waarschijnlijk al snel duidelijk dat dit ten koste van de werkeigenschappen ging. In 1906 werd de *International Sheep Dog Society* (ISDS) opgericht die tot doel had de werkkwaliteiten van de (Border) collies te behouden. Waar de Kennel Club honden in een stamboek registreerde die aan de rasstandaard voldeden, registreerde de ISDS uitsluitend Border Collies die hun kwaliteiten hadden laten zien op een ISDS *sheepdog trial*. De honden werden en worden ook niet geregistreerd onder een kennelnaam. Ze worden ingeschreven onder hun roepnaam die verplicht maar één of twee lettergrepen mag hebben.

Ranches

De *Highway Clearances* zorgden er ook voor dat vooral in het begin van de 19e eeuw heel veel Schotten (met hun honden) naar Amerika emigreerden. In de tweede helft van de 19e eeuw werden het westen van Amerika geleidelijk ontsloten door een groeiende groep kolonisten. Ook veel Schotten trokken westwaarts en vestigden zich er als veeboer of vonden er werk op de ranches als *ranch hand*, gezien hun ervaring met schapen en honden. Bij de vorming van deze ranches werden schapen en ook collies uit Engeland en Schotland geïmporteerd. Het waren gemakkelijk trainbare honden met een goede *balance*, maar weinig *eye*; de grote opmars van de *strong-eyed* Border Collie begon in Engeland pas aan het begin van de 20ste eeuw.

De Australian Shepherd, die - zoals het onderzoek van Parker uitwijst - afstamt van dezelfde collies die aan de basis hebben gestaan van de Schotse Collie en de Sheltie, werd na de Tweede Wereldoorlog populair bij het grote publiek door zijn optreden in rodeo's. In die tijd werd ook begonnen met registratie in stamboeken. Hij is echter pas sinds de jaren negentig van de vorige eeuw als ras erkend.

Thomas Hall

Waar de Border Collie en Australian Shepherd voortkwamen uit een groep uiterlijk weinig uniforme collies die door functionele selectie geleidelijk was ontstaan, is de Australian Cattle Dog (ACD) een ras dat echt bewust is gecreëerd.

Thomas Hall was een grote veeboer, die in de eerste helft van de 19^e eeuw in de Australische provincie New South Wales een paar grote veestations had. Zijn vee, dat voor hun vlees en leer werd gehouden, leefde in semi-wilde toestand in grote groepen bijeen en was niet erg gemakkelijk te hanteren. Om dit vee over grote afstanden door ruig terrein naar de markt in Sydney te drijven, was geen sinecure. Hall verloor veel vee onderweg doordat de lokale veedrijvershonden niet goed geschikt waren. Daarom besloot hij zelf de ideale veedrijvershond te creëren.

Hij importeerde uit het 'thuisland' van zijn ouders – het Engelse Northumbria - een aantal veedrijvershonden en kruiste die, volgens eigen zeggen, met dingo's die hij had getemd. Hieruit ontstonden voor zijn doel geschikte honden, die bekend werden onder de naam Hall's Heelers. Deze honden staan aan de basis van de Australian Cattle Dog, die al vanaf eind 19^e eeuw door fokkers van veedrijvershonden volgens een soort rasstandaard gefokt wordt.

Dingo

Het succes van de Australian Cattle Dog lag in zijn vermogen om tamelijk weerspanning vee voort te drijven door in hun achterpoten te bijten. Het waren oorspronkelijk snelle, slanke honden die meer op een dingo dan een collie leken. Genetisch onderzoek van Stephens (2011) wijst uit dat de Australian Cattle Dog inderdaad dingo-bloed hebben.

In tegenstelling tot wat vroeger wel eens gedacht werd, is de dingo geen echte 'wilde' hond. Hij stamt af van de eerste gedomesticeerde honden die 10.000 of 15.000 jaar geleden vanuit het Midden-Oosten met nomadenstammen mee Azië introkken. De dingo is dan ook verwant met de andere oosterse oer-honden, zoals de Chow-Chow en de Akita. Toen ongeveer 5000 jaar geleden Aziatische zeelui per boot de oversteek naar Australië maakten, kwamen er ook afstammelingen van deze oudst gedomesticeerde honden mee. Waarschijnlijk maar een paar, want de genetische diversiteit van de dingo is veel beperkter dan die van andere hondenrassen.

Kolonisten

Toen in 1788 de eerste westerse kolonisten in Australië arriveerden, hadden de dingo's zich over het hele continent verspreid. Ze leefden vaak in het wild in groepen samen, maar ook bij de dorpen van de oorspronkelijke bewoners van Australië, de Aboriginals, die ze ook inzetten voor de jacht. De Engelse kolonisten, die schapen en vee importeerden, beschouwden de moeilijk tembare dingo's al snel als ongedierte dat uitgeroeid moest worden.

De dingo's waren namelijk in groepen uitstekend in staat om schapen en kalveren te doden. Daarbij omsingelen ze een schaap of groepje schapen en probeerden deze dan met snelle uitvallen te bijten en vast te pakken. Ook het bijten in de achterpoten van een wegvlochtende prooi om deze te vertragen tot andere dingo's deze konden omsingelen en doden is een veel gebruikte tactiek. Ook wolven, hyena's en hyenahonden mikken overigens vaak op de achterpoten wanneer zij een prooi bejagen die veel groter is dan zichzelf.

Intense hekel

Bij hun jacht op schapen doodden dingo's vaak ook meer schapen dan strikt nodig voor hun voedselvoorziening, waarschijnlijk omdat de schapen bij elkaar klitten. Dat maakt het gemakkelijker om meerdere dieren te doden, dan wanneer ze in alle richtingen wegvlochten. Dit doden 'voor het plezier' en hun felheid maakten samen met hun onafhankelijke en wantrouwige aard, dat de veeboeren al snel een intense hekel kregen aan de dingo's.

Het is vermoedelijk echter juist dit jachtgedrag en de felheid van de dingo waarin Thomas Hall potentieel heeft gezien. Door dingo's gedoseerd te kruisen met veedrijvershonden die wel wilden samenwerken met mensen en ook *balance* ten opzichte van vee hadden, ontstond een voor zijn doel geschikte hond: een hond die niet aarzelde om weerspanning vee aan te vallen en in de hielen te bijten, maar die toch hanteerbaar was.

Literatuur:

Coppinger, R. & Coppinger, L. (2001) *Dogs. A Startling Understanding of Canine Origin, Behavior & Evolution*. New York: Scribner.

Parker, Heidi G. et al. (2004). Genetic Structure of the Purebred Domestic Dog. *Science* 304, 1160-1164.

Parker, Heidi G., (2012). Analyses of modern dog breeds. *Mammalian Genome* 23, 19-27.

Savolainen, P. (2004) A detailed picture of the origin of the Australian dingo, obtained from the study of mitochondrial DNA. *PNAS* 101,33, 12387 -12390.
<http://www.pnas.org/content/101/33/12387.long>

Stephens, D. (2011) The molecular ecology of Australian wild dogs: hybridisation, gene flow and genetic structure at multiple geographic scales. The University of Western Australia, School of Animal Biology.
http://www.feral.org.au/wp-content/uploads/2012/05/DStephens_PhDThesis.pdf

Old Hemp, stamvader van de Border Collies rond 1891

Nipper, ACD 1899

ACD 1908

Panda, een van de eerste Australian Sherpherds 1957